

**СИСТЕМА РОБОТИ
З РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ПРОЦЕСІ СПРИЙМАННЯ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ**

*Тиндюк Наталя Трохимівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясел – садка №1 «Ластівка»,
м. Первомайськ, Миколаївська обл.*

2017

Завдання
на виявлення стану обізнаності старших дошкільників
з творами живопису

Завдання 1. «Альонушка»

Мета: виявити вміння чітко і виразно висловлювати свої враження від твору живопису.

Обладнання: репродукція картини В.М. Васнецова «Альонушка», аудіозапис п'єси П.І.Чайковського «Лялька захворіла».

Активізація словника: маленьке озеро, небо, комиші, сонце, ніч; глибокі сумні очі, волосся, що спадає; голівка, покладена на коліна, губи сжаті, журиться.

Зміст:

Вихователь пропонує дітям розглянути репродукцію картини В.М. Васнецова

«Альонушка».

Вихователь. Про кого розповів нам художник у своїй картині? (*Про сумну дівчинку*). А що ви можете сказати про цю дівчинку? (*Вона сумує, журиться*). Як ви здогадалися, що вона журиться? (*В неї глибокі сумні очі, волосся, що спадає; голівка, покладена на коліна, губи сжаті*). Які кольори допомогли художникові передати журбу Альонушки? (*Чорний, попелястий, болотяний, коричневий, смарагдовий*). Як художник допоміг нам відчути, що навколишня природа сумує разом із дівчинкою? (*Сумує небо холодними похмурими барвами; ялинки напружено підняли свої верхівки і з тривогою спостерігають за дівчинкою; тоненькі дерева, як юні подружки, у своєму співчутті роняють сльози - листячко у воду; уся вода сповнена сумом глибоким, як дівочі сльози*). Як ви ставитесь до дівчинки? (*Зі співчуттям*).

Ускладнення: скульптурна вправа «Про що думає дівчинка?»

Пофантазувати про причини, які привели дівчинку на берег лісового озера.

Завдання 2. «Ранок у сосновому лісі»

Мета: виявити вміння дітей підбирати синоніми, багатозначні слова, образні порівняння і виразно висловлювати свої враження від твору живопису.

Обладнання: репродукція картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі».

Активізація словника: ліс, величні сосни, ранкове сонечко, ведмежата граються, турботлива ведмедиця, променисте небо, ясне, радісне, спокійне.

Зміст:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі».

Вихователь. Що зображено на картині? *(Ліс, величні сосни, ранкове сонечко, ведмежата граються, турботлива ведмедиця).* Яка пора року

зображена на картині? (*Літо*). Яка частина доби зображена на картині? (*Ранок*). Хто є головними персонажами картини? (*Ведмедиця з ведмежатами*). А як іще можна назвати цю картину? («*Лісові мешканці*», «*Ведмедики*»).

Ускладнення.

Вихователь. Назвіть кольори, які своїми назвами нагадують назви плодів. (*Каштановий, фісташковий, оливковий*). Назвіть кольори, які своїми назвами нагадують назви металів. (*Золотий, срібний, мідний, бронзовий*). Назвіть кольори, які в своїй основі мають зелений колір? (*Смарагдовий, фісташковий, салатний, бірюзовий, болотяний*).

Завдання 3. «Пригоди в казковому лісі»

Мета: з'ясувати вміння добирати слова-ознаки для характеристики персонажів, зображених на творах живопису.

Обладнання: репродукція картини В.М. Васнецова «Іван-царенко на

сірому вовкові».

Активізація словника: зажурилась, допомога, добрий вовк, поспішають.

Зміст:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини В.М. Васнецова «Іван-царенко на сірому вовкові».

Вихователь. Як ви вважаєте, вовк, зображений на картині добрий чи злий? *(Добрий).* Чому? *(Тому що він допомагає Івану-царенкові та Олені Прекрасній врятуватися від ворогів).* Опишіть настрій головних персонажів картини. *(Стурбований, тривожний).*

Ускладнення: запропонувати дітям уявити можливі відчуття від зіткнення з об'єктами картини й передати їх специфічні ознаки. Скласти оповідання.

Завдання 4. «Знову двійка»

Мета: виявити вміння дітей оцінювати дії персонажів, зображених на творах живопису.

Обладнання: репродукція картини Ф.П. Решетникова «Знову двійка».

Активізація словника: сумний настрій, переживання, зажурене обличчя, напружена поза, співчуття, втомлений погляд матері.

Зміст:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини Ф.П. Решетникова «Знову двійка».

Вихователь. Хто зображений на картині? *(Люди, хлопчик, матуся, братик, сестричка, собачка).* Який настрій у хлопчика? *(Сумний).* Чому він сумує? *(Отримав в школі погану оцінку).* Який настрій у матері хлопчика? *(Сумний).* - Що її засмучує? *(Погана оцінка, яку син отримав у школі).* Хто підтримує хлопчика? *(Собачка).* Яким чином? *(Радісно зустрічає, хоче гратися,*

заспокоює).

Ускладнення: запропонувати дітям дати самостійну оцінку події, яка зображена на картині.

Завдання 5. «Гарна дівчина»

Мета: виявити вміння дітей проявляти образне мислення, відчувати настрій персонажа і розуміти задум художника.

Обладнання: репродукція картини І.Ю. Рєпіна «Портрет доньки».

Активізація словника: глибина погляду, теплі барви, ошатне вбрання, ажурний комірець, золотава прикраса, темне хвилясте волосся.

Зміст:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини І.Ю. Рєпіна «Портрет доньки».

Вихователь. Що можна сказати про доньку художника? (*Гарна, охайна дівчина*). Опишіть постать дівчини, вираз її обличчя, одяг, букет кольорових

квітів у неї в руках. *(Постать дівчини струнка і величава, у неї добре красиве обличчя, очі приваблюють глибиною й добротою погляду, в руках тримає букет ніжних польових квітів).* Що найбільш приваблює вас у цьому портреті? *(Обличчя дівчини – ніжне і рум'яне).* Як художник ставиться до своєї доньки? *(З любов'ю і ніжністю).* Якою є та місцевість, на тлі якої зображена дівчина? *(Дівчина зображена на лоні природи).*

Ускладнення: запропонувати дітям у своїй розповіді відтворити характер і настрій об'єкту картини.

Завдання 6. «Золота осінь»

Мета: з'ясувати вміння дітей аналізувати колірну гаму, що використав художник.

Обладнання: репродукція картини І.І. Левітана «Золота осінь».

Активізація словника: золоті, жовто-червоні, осінні листочки, струнки

берізки, різнобарвні косинки, гарне, річка з повільною течією, прозора, синє, ясне небо, проминисте, спокійне, жовта трава.

Зміст:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини І.І. Левітана «Золота осінь».

Вихователь. Що зображено на картині? (*Осінній пейзаж*). Чому картина називається «Золота осінь»? (*На картині зображено пору року – осінь*). На що схожа осіння травичка? (*На золотий килим*). На що схоже листя на деревах? (*На різнобарвні косинки*). Які слова можна підібрати до опису картини? (*Золоті, синя, жовто-червоні, осінні листочки, стрункі берізки, різнобарвні косинки, річка з повільною течією, прозора, небо ясне, проминисте, спокійне; трава жовта, наче килим*).

Ускладнення: вихователь пропонує дітям під час розповіді використовувати художнє слово.

Завдання 7. «Маленькі екскурсоводи»

Мета: виявити вміння самостійно описувати події, які відбуваються на полотні картини.

Обладнання: репродукція картини В.М. Васнецова «Богатирі».

Активізація словника: одяг (кольчуга, шолом), зброя (спис, меч, палиця, булава, лук, стріли), мужні, стомлені, але вірні коні, тиша, богатири.

Зміст:

Вихователь пропонує дітям відвідати виставку художніх картин і, уявивши себе екскурсоводами, самостійно скласти розповідь за змістом картини В.М. Васнецова «Богатирі».

Ускладнення: виявити вміння дітей описувати об'єкт картини – людину, добираючи різноманітні засоби виразності.

Завдання 8. Опис картини І.К. Айвазовського «Буря»

Мета: виявити вміння складати описову розповідь за картиною, передавати під час опису враження, викликані змістом картини.

Обладнання: репродукція картини І.К. Айвазовського «Буря».

Активізація словника: високі хвилі, вітряний день, важкі темні хмари, холодний блиск моря, беззахисні люди.

Зміст:

Вихователь пропонує дітям розглянути картину І.К. Айвазовського «Буря».

Вихователь. Діти, що ви бачите на картині? (*Вітряний день, море, шторм, корабель, хмари*). Що зображено в центрі і на другому плані картини? (*Корабель, який зазнав катастрофи, тому що на морі знялася буря; на березі моря – схвильовані люди, яким пощастило врятуватися з корабля*). Які кольори переважають в роботі? (*Синій, сірий, білий, сріблястий, чорний*). Що відчував художник, створюючи картину? (*Співчуття людському горю*). Чому художник

саме так назвав свій твір? (Художник вважав що назва «Буря» підходить найбільше). Як би ви його назвали? («Шторм», «Вітряний день»). Який настрій викликає у вас ця картина?

Ускладнення: виявити вміння дітей підчас опису картини добирати слова-ознаки, найбільш характерні морському пейзажу.

У таблиці 1 представлено зразок зведеної таблиці обстеження рівня розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі сприймання творів живопису .

Таблиця 1

Розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі сприймання творів живопису

Групи	Рівні розвитку (%)			
	Високий	Достатній	Середній	Низький

У таблиці 2 представлено фрагмент перспективного плану навчально-виховної роботи з розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі сприймання творів живопису.

Таблиця 2

**Фрагмент перспективного плану
навчально-виховної роботи з розвитку монологічного мовлення дітей
старшого дошкільного віку у процесі сприймання художніх картин
(на тиждень)**

Дні тижня	Зміст роботи
Понеділок	1. Бесіда «У пошуках мистецьких див» Мета: вчити дітей емоційно сприймати твори мистецтва, помічати виразність образу, основні засоби його передавання; передавати за допомогою інтонації та міміки характер твору, особливості художнього образу. Розвивати уяву, мову і

мислення. Виховувати в дітей емоційно-естетичне ставлення до довкілля.

2. Заняття з розвитку мовлення

Тема «Альонушка»

Мета: продовжувати формувати у дітей уявлення про портретний живопис на прикладі картини В. Васнецова «Альонушка». Учити відчувати настрій персонажа і розуміти задум художника; аналізувати колірну гаму, що використав художник. Показати дітям мудру красу суму в природі. Розвивати уміння чітко і виразно висловлювати свої враження. Виховувати в дітей вдячне ставлення до життя, емоційне сприймання живопису, здатність співчувати персонажу.

Вівторок	<p>1. Заняття з художньої літератури</p> <p>Тема «Пори року»</p> <p>Мета: виявити вміння дітей знаходити спільне у змісті поетичного твору та твору живопису.</p> <p>2. Дидактична гра «У світі ілюстрацій»</p> <p>Мета: продовжувати вчити дітей складати зв'язні висловлювання творчого характеру, розігрувати ситуації за змістом художніх ілюстрацій.</p>
Середа	<p>1. Заняття з образотворчої діяльності</p> <p>Тема «Золота осінь»</p> <p>Мета: познайомити дітей з творчістю І.І. Левітана, зокрема його картиною «Золота осінь». Розвивати уміння сприймати</p>

	<p>твір живопису, розуміти його зміст і виразність (колір, колорит, деталі, композицію). Вчити відтворювати в малюнку свої враження, використовуючи знайомі прийоми малювання. Закріпити кольори, відтінки, які відповідають осені. Розвивати естетичні почуття, вміння працювати з фарбами. Виховувати любов до природи та дбайливе ставлення до неї.</p>
Четвер	<p>1. Фрагмент заняття з розвитку мовлення</p> <p>Тема «Золота осінь»</p> <p>Мета: з'ясувати вміння дітей виявляти словникову творчість у монологічному мовленні в процесі сприймання творів живопису.</p> <p>2. Дидактична вправа «Розкажи і покажи»</p>

	Мета: формувати вміння дітей описувати події зображені на картині.
П'ятниця	Сюжетно-рольова гра «Екскурсоводи» Мета: формувати знання дітей про твори живопису, виховувати комунікативні навички, вміння спілкуватися в колективі.

У таблиці 3 представлено фрагмент календарного плану навчально-виховної роботи з розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі сприймання творів живопису.

**Фрагмент календарного плану
навчально-виховної роботи з розвитку монологічного мовлення дітей
старшого дошкільного віку у процесі сприймання художніх картин
(на тиждень)**

Понеділок

1. Бесіда «У пошуках мистецьких див»

Мета: вчити дітей емоційно сприймати твори мистецтва, помічати виразність образу, основні засоби його передавання; передавати за допомогою інтонації та міміки характер твору, особливості художнього образу. Розвивати уяву, мову і мислення. Виховувати в дітей емоційно-естетичне ставлення до довкілля.

Хід бесіди:

Вихователь гортає альбом з репродукціями картин М.Приймаченко.

Вихователь. Діти, сьогодні ми продовжимо знайомитися з казково чарівним фантастичним світом творів Марії Приймаченко. Чи любила малювати художниця? *(Так, у її картинах, мов у казці: звірі, дерева, птахи, квіти - все незвичайне, бо діє, розмовляє. А ви любите казки? Тож давайте полинемо в казковий світ мистецтва.)*

2. Заняття з розвитку мовлення

Тема «Альонушка»

Мета: продовжувати формувати у дітей уявлення про портретний живопис на прикладі картини В.Васнецова «Альонушка». Учити відчувати настрій персонажа і розуміти задум художника; аналізувати колірну гаму, що використав художник. Показати дітям мудру красу суму в природі. Розвивати вміння чітко і виразно висловлювати свої враження.

Виховувати в дітей вдячне ставлення до життя, емоційне сприймання живопису, здатність співчувати персонажу.

Хід заняття:

Вихователь пропонує дітям розглянути аркуші кольорового паперу.

Вихователь. Уявіть, що це – маленьке озеро. Чому аркуші різного кольору? Що дарує синій колір? Зелений? Рожевий? Чорний? (Небо, комиші, сонце, ніч). Чи здатні сумувати небо і земля? Як саме? Як сум змінює квітку, пташку, людину?

Вихователь. Нашою гостею сьогодні є дуже сумна картина В. Васнецова. Художник назвав її «Альонушка». Яюсь, ідучи селом, Віктор Михайлович побачив сумну дівчинку. Вона нагадала художникові казку «Сестриця Оленка та братик Іванко». Художник почав малювати її по пам'яті.

Показ картини під супровід аудіозапису п'єси П.І. Чайковського «Лялька захворіла».

Вихователь. Про кого розповів художник у своїй картині? Що вона відчуває? Як ви здогадались що вона журиться? (*Глибокі сумні очі, волосся, що спадає; голівка, покладена на коліна, губи сжаті*). Які кольори допомогли художникові передати журбу Альонушки? (*Чорний, попелястий, болотяний, коричневий, смарагдовий, пляшковий*). Яка пора року зображена на картині? Зверніть увагу, як навколишня природа сумує разом з дівчинкою? (*Сумує небо холодними похмурими барвами; ялинки напружено підняли свої верхівки і з тривогою спостерігають за дівчинкою; тоненькі деревця, як юні подружки, у своєму співчутті роняють сльози-листячко у воду; уся вода сповнена сумом глибоким, як дівочі сльози*). Як ви ставитесь до дівчинки? Як би ви заспокоїли Альонушку, якби опинилися поряд? Уявіть, що ви вдихаєте духмяне повітря порослого ставка. Що ви відчуваєте? Послухайте, які звуки ви чуєте в цьому куточку землі?

Опис картини:

Вихователь. У лісі рання осінь. Вечоріє. Сутінки поволі лягають на верхівки молоденьких сосен, берізок, осик. Повільно кружляючи, падають на дзеркальне плесо води золотисті, багрянні листочки. Осінь своїм пензлем торкнула дерева і травичку. Зігнулись і опустились у воду тонкі віти осики, поникли де-не-де стебла гострої осоки, інші ще колюче стирчать. Тиха і сумна природа перегукується з тугою, смутком дівчини.

На сірому камені самотньо сидить Альонушка і дивиться в холодну воду озера. В усій її пониклій фігурі, в тужливому обличчі виражені велике горе, недитячий сум. Очі застилають сльози, погляд непорушний, шовковисте каштанове волосся сплутаними пасмами розсипалось по плечах, міцно стиснуті пальці рук, які обхоплюють коліна. З напіввідкритого рота здається ось-ось вирветься стогін. Але хто почує його, якщо на всьому білому світі немає

людини, яка пожаліла б чи приголубила дівчинку!

Одягнена Альонушка бідно: в порваний сарафан, вицвілу блакитну блузку, ноги босі, а надворі вже осінь... Альонушка в зображенні художника полонить нас людяністю і красою.

Віртуальний монолог + Скульптурна вправа

«Про що думає дівчинка?»

Складання оповідання. Пофантазувати про причини, які привели дівчинку на берег лісового озера. Що її засмутило, про що вона думає? Або

Складання радісного закінчення історії.

Наприклад: Сидить Альонушка, журиться. Думає, як їй жити далі. І раптом з-за дерева вийшов юнак: гарний, сміливий і добрий. Наблизився він до дівчини та й каже: «Як тебе звати? Чому ти така сумна? Розкажи мені про своє горе. Може я тобі допоможу?» Дівчина сказала юнакові, як її звати і розповіла

свою сумну історію. Юнак же назвався Іваном-Царенком, вийняв з кишені чарівну паличку й...

Підсумок. Що найбільше сподобалось і чому?

Вівторок

1. Заняття з художньої літератури

Тема «Пори року»

Мета: виявити вміння дітей знаходити спільне у змісті поетичного твору та твору живопису.

Обладнання: репродукція картини М.С. Ткаченка «Весна».

Хід заняття:

1. *Вихователь демонструє дітям репродукцію картини М.С. Ткаченка «Весна» і декламує вірші:*

Сонечко всміхнулось,
Вийшло на поріг,
З літом привіталось,
І заплакав сніг.
Розбіглись струмочки,
По усій землі,
Пташки, немов дзвіночки,
Співають на гіллі.

Зимонько-голубонько,
В білім кожушку,
Любимо ми бігати
По твоїм сніжку.

Всім румя'ниш личенька,
Ти о цій порі,
І ладнаєш ковзанки
В нашому дворі,
Візьмем гринджолята ми,
Помчимо з гори,
Снігом нас притрушують
Срібні явори.

3. Дітям пропонується вибрати, який саме вірш із запропонованих, відповідає змісту картини та пригадати вислови, які характеризують саме пору року – весну.

2. Дидактична гра «У світі ілюстрацій»

Мета: продовжувати вчити дітей складати зв'язні висловлювання творчого характеру, розігрувати ситуації за змістом художніх ілюстрацій.

Обладнання: ілюстрації із зображенням знайомих дітям картин.

Правила гри:

1. Кожній дитині дається набір ілюстрацій із зображенням знайомих картин.
2. Діти розповідають за змістом ілюстрацій, використовуючи образні вирази, порівняння.
3. Дітям пропонується розіграти ситуації за змістом ілюстрацій.

Середа

Заняття з образотворчої діяльності

Тема «Золота осінь»

Мета: познайомити дітей з творчістю І.І. Левітана, зокрема його картиною «Золота осінь». Розвивати уміння сприймати твір живопису, розуміти його зміст і виразність (колір, колорит, деталі, композицію). Вчити відтворювати

в малюнку свої враження, використовуючи знайомі прийоми малювання. Закріпити кольори, відтінки, які відповідають осені. Розвивати естетичні почуття, вміння працювати з фарбами. Виховувати любов до природи та дбайливе ставлення до неї.

Обладнання: альбомний аркуш, фарби, палітри, шматочки паперу різних кольорів, прості олівці, репродукція картини І.І. Левітана «Золота осінь», вірш «Осінь», М.М. Познанська «Ідуть дощі», А. М'ястківський «Осінь», аудіозапис творів В. Мацюка, Ю. Михайленко, В. Коваленко, П. Козацького.

Попередня робота: розгляд репродукції картин про осінь, розучування віршів про осінь, бесіди про осінь.

Хід заняття:

Діти сидять півколом, перед ними репродукція картини І.І Левітана «Золота осінь».

Вихователь. Коли люди мандрують і бачать здалеку щось цікаве їм дуже хочеться це розглянути. За допомогою чого це можна зробити? (*Завдяки біноклю або підзорній трубі.*)

Вихователь. Так, вірно. Завдяки цим приладам далеко можна побачити близько. Давайте з вами трішки помандруємо. Ось ми здалеку побачили красивий пейзаж. Хочете його роздивитись? Візьміть свої біноклі або підзорні труби і роздивіться. Що ви бачите?

Діти беруть уявні біноклі, розглядають репродукцію, розповідають, що бачать.

Вихователь. А тепер покладіть свої уявні біноклі або підзорні труби. Давайте зануримось у картину і «послухаємо» її звуки. Заплющіть очі. Що ви чуєте? Що ви відчуваєте? Як би ви назвали цю картину?

Вихователь. Дуже, дуже давно художники почали писати пейзажі. Пейзаж – це зображення природи. Цю картину написав видатний художник І.І. Левітан і назвав її «Золота осінь».

Зверніть увагу, як саме художник передав стан природи восени, якими кольорами, ті дерева які зображені близько – великі, а ті, які далеко – маленькі. Як ви гадаєте, що відчував художник коли писав цю картину? А що ви відчуваєте дивлячись на неї? Чому?

Вихователь пропонує дітям послухати вірші.

М. Познанська

Ідуть дощі

Йдуть, і йдуть, і йдуть дощі.

Стали чорними кущі.

І дерева чорні стали.

Тільки дуб стоїть у листі
І калинонька в намисті.

А. М'ястківський

Осінь

Ніби притомилось сонечко привітне,
У траві пожовклій молочай не квітне.
Облетіло літо листячком із клена,
Лиш ялинка в лісі сонячно – зелена.
Журавлі курличуть : - Летимо у вирій !-
Пропливає осінь на хмарині сірій...

Вихователь. Як ви вважаєте, чи передають ці вірші настрої картини І.І. Левітана «Золота осінь»? Чому? Підійдіть до столів, подивіться, що там

лежить. Розгляньте кольори паперу і виберіть ті кольори, які саме використані художником в картині, а які зайві залиште на столах.

Давайте розглянемо ваші палітри.

Моделювання колориту картини

Заплющіть очі, уявіть який пейзаж ви напишете. Уявили? Тепер розкажіть мені, хто що уявив, що намалював в уяві. Молодці, ви спостережливі і творчі, як справжні художники. Діти, а ви хочете стати художниками і написати осінній пейзаж? Тоді візьміть прості олівці і зробіть начерк на весь аркуш. Начерк пишіть тонкими лініями, щоб зображене можна було перекрити їх фарбою.

Діти працюють під музику (імпровізація на осінню тему українських композиторів В. Мацюка, Ю. Михайленко, В. Коваленко, П. Козацького).

Четвер

1. Фрагмент заняття з розвитку мовлення

Тема «Золота осінь»

Мета: з'ясувати вміння дітей виявляти словникову творчість у монологічному мовленні в процесі сприймання творів живопису.

Обладнання: репродукція картини І.І. Левітана «Золота осінь».

Активізація словника: золоті, жовто-червоні, осінні листочки; струнки берізки, різнобарвні косинки, прозора річка з повільною течією; небо ясне, променисте, спокійне; трава жовта, наче килим.

Хід заняття:

Вихователь демонструє дітям репродукцію картини І.І. Левітана «Золота осінь».

Вихователь. Що зображено на картині? (*Осінній пейзаж*). Чому картина називається «Золота осінь»? (*На картині зображено пору року — осінь*). На що схожа осіння травичка? (*На золотий килим*). На що схоже листя на деревах? (*На різнобарвні косинки*). Які слова можна підібрати до опису картини? (*Золоті,*

жовто-червоні, осінні листочки; стрункі берізки, різнобарвні косинки, прозора річка з повільною течією; небо ясне, променисте, спокійне; трава жовта, наче килим).

2. Дидактична вправа «Розкажи і покажи»

Мета: формувати вміння дітей описувати події зображені на картині.

Обладнання: репродукція картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі»

Протокол вправи:

Дітям пропонується розглянути репродукцію картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі» та передати її зміст, імітуючи рухи ведмежат.

П'ятниця

1. Сюжетно-рольова гра «Екскурсоводи»

Мета: формувати знання дітей про твори живопису, виховувати комунікативні навички, вміння спілкуватися в колективі.

Обладнання: репродукції знайомих картин

Хід гри:

В груповій кімнаті знаходиться експозиція знайомих дітям картин. Дітям пропонується за бажанням виконати роль екскурсовода, розповідаючи про знайомі картини.

**Орієнтовні заняття
з різних видів діяльності
з розвитку монологічного мовлення
дітей старшого дошкільного віку
в процесі сприймання творів живопису**

**Заняття з розвитку мовлення
для дітей 6-го року життя**

Тема: Розгляд картини А.І.Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі»

Мета: закріпити поняття «пейзаж», види пейзажу. Розвивати мовлення, вміння підібрати поетичні рядки для опису картини, естетичне сприйняття, мислення, креативність. Показати дітям красу української природи. Виховувати інтерес до живопису, любов до природи.

Обладнання: репродукція картини А.І.Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі», добірка пейзажів за видами, аудіозапис пісні «Ніч яка місячна».

Активізація словника: музей, картини.

Хід заняття:

Вихователь. Сьогодні ми з вами вирушаємо до музею. А що ж таке

музей? *(Те місце, де зберігаються і виставляються картини, різні витвори мистецтва, щоб люди могли їх бачити, милуватися ними).* Зверніть увагу, що навколо знаходяться картини тільки із зображенням пейзажів. Давайте пригадаємо які різновиди пейзажів ми знаємо. *(Сільський, міський, архітектурний, промисловий, природний, фантастичний, морський.)*

Гра «Знайди і покажи». Діти визначають і називають вид пейзажів на представлених репродукціях картин.

Гасне світло.

Вихователь. Сьогодні до нас в гості завітала ніч. Як змінилась студія? Якими кольорами можна зобразити ніч? *(Чорний - темний, глибокий, таємничий).* Але поруч з темрявою завжди існує світло: на нічному небі сліпучим світлом горять зірки і місяць; вогонь запаленою свічки вдень майже непомітний, уночі він засліплює очі своїм сяйвом. Сьогодні я хочу познайомити

вас з картиною Архипа Івановича Куїнджі, художника, який дуже полюбляв ніч і присвятив їй дуже багато своїх картин. Одна з них «Місячна ніч на Дніпрі».

Діти розглядають картину.

Вихователь. Над Дніпром зійшов місяць. Він дивиться у темні сплячі води й дарує їм своє холодне місячне світло. Він наче чарівний... Місяць освітив ріку, хатки, стежинки, що йдуть аж до Дніпра. Повітря сповнене приємною прохолодою, котру ніч подарувала стомленій від спеки землі. Вдихніть у себе нічний аромат. У ньому запах духмяних трав. Що ви чуєте у тиші ночі? Спросоння де-не-де сплескує вода у річці, співає цвіркун.

Подивіться які барви використав художник, щоб показати нам красу ночі: зелень заснула і потонула у темній нічній фарбі; вода у річці темна, як небо, у ній яскраво відображається біле місячне сяйво; небо - темне, місцями сіре з чорними хмарами. У місячну ніч найпомітніші білі, світло-зелені, світло-

блакитні предмети. А червоні стають сірими й чорними.

Вихователь. Який час доби зобразив художник? Чи спостерігали ви коли-небудь таку ніч? А безмісячну ніч? Які барви використав художник, щоб передати, яка гарна ніч на Дніпрі, особливо при місячному сяйві? Які відтінки використав, щоб передати місячне сяйво? (*Сталевий, кремовий, пісочний...*) Давайте послухаємо, що можна почути вночі? Які аромати? Яка на дотик вода? Що вам нагадує місячна доріжка? Який настрої викликає картина? Що вам найбільше подобається в картині? А ось як ніч відображається в пісні «Ніч яка місячна» (*Прослуховування*).

Гра «Створи картину»

Діти в своїй уяві пишуть картину, спираючись на прослухану пісню.

Етюд «Що буває чорним?»

Діти називають ті предмети, які бувають чорними.

Вихователь. Якби ви були чарівниками, то які б чорні предмети перефарбували в інші кольори? Які саме? Чому? Чи сподобалась вам наша подорож? А закінчити я хотіла б словами вірша...

Тиша. Ніч навкруги.
Лиш джерельце дзюрчить.
Місяць світлом своїм
Все навколо сріблить.
Річка срібна біжить.
Мчить сріблястий струмок.
Срібна травка дрижить,
В'ється срібний димок.

**Заняття з розвитку мовлення
з елементами зображувальної діяльності
для дітей 6-го року життя**

Тема «Подорож у зимове царство»

Мета: продовжувати формувати знання дітей про пейзаж, види пейзажу. Розвивати монологічне мовлення, вміння підібрати поетичні рядки для опису картини, естетичне сприйняття, мислення, уяву, креативність. Звернути увагу дітей на красу зимової природи. Виховувати інтерес до живопису, любов до природи.

Обладнання: репродукції картини І.І. Шишкіна «На півночі дикій», І. Грабаря «Лютнева лазур», аудіо запис романсу Г. Свиридова «Заметіль».

Активізація словника: зима, заметіль, айсберги, холодна, сувора,

морозна, тепла, сніжна, срібна, засніжена, кришталева, велична.

Хід заняття:

Вихователь. Яка пора року завітала в нашу студію? (*Зима.*) Якою буває зима? (*Холодна, сувора, морозна, тепла, сніжна, срібна, засніжена, кришталева, велична.*) Чого ви найбільше очікували від зими? Як ви гадаєте, де живе зима?

Вихователь. Є на землі місце, де ніколи не тане сніг. Це зимове царство називається Крайня Північ. Там завжди господарює зима - сувора, сліпучо-красива і багата цариця. Вона володіє безліччю багатств - це найхолодніший океан, скутий вічними кригами. А ще цариця володіє горами льоду, деякі з них плавають - це айсберги. Віддано служить своїй цариці північний вітер. Але найбільш за все цариця пишається унікальним скарбом - полярним сяйвом.

Якось давним-давно на далекій півночі було багато лісів. Але прийшли

люди і почали вирубувати ялинки, щоб збудувати собі житло. І ось біля села на пагорбі зосталась одна ялинка. Люди і її хотіли зрубати. Але мороз працював усю ніч, а вранці, коли сонце пробудило мешканців села, вони були вражені. Пухнастою, хутряною шапкою лежав сніг на гілках ялинки, переливався на сонці. Ялинка була такою гарною, що люди не змогли її зрубати. Так і стоїть вона самотньою біля села.

Під час розповіді продемонструвати репродукцію І.Шишкіна «На півночі дикій».

Сприйняття твору

Вихователь. Що ви відчуваєте - тепло чи холод? Чому холод? Який день зобразив художник: сонячний чи похмурий? Справді, сонця не видно, але ми відчуваємо його присутність, бо вся картина ніби залита сонячними променями. Як ви гадаєте про що думає, мріє одинока ялинка?

Розгляд картини І. Грабаря «Лютнева лазур»

Вихователь. Якими словами можна описати іній? (*Срібний, блискучий, казковий, кришталевий.*)

Вихователь. Ось як таке явище описує поетеса Надія Красоткіна.

Іній

Спинись на хвилинку, поглянь, як красиво!

Це іній пухнастий — справжнісіньке диво.

Кущі і дерева стоять волохаті,

А іскорки срібні і червонуваті

Під сонцем виблискують, мов діаманти...

Які ж у природи казкові таланти!

Ну, вчора повсюди все чорне стояло,

А нині ось сріблом іскристим заграло.

Краса неповторна вражає, дивує

І світлою казкою серце чарує.

Вихователь. Помилуйтеся цією мовчазною і суворою красою. Послухайте, про що мовчать дерева? Про що вони мріють? Простягніть долоні і відчуйте подих королеви-зими. Якими ароматами він сповнений? (*Ароматами снігу, свіжістю морозного повітря, замерзшими деревами*). Які кольори використали художники, щоб показати всю красу та велич зими? (*Білий - сніжний, холодний, мовчазний, урочистий, сліпучий, спокійний; блакитний – бездонність; синій - холодний, спокійний, сумний; сірий - тихо сяє сріблястим перламутром; фіолетовий - загадковий, таємничий, глибокий.*)

Вихователь. А які відтінки синього використали художники, щоб ще більше підкреслити красу і глибину? (*Лазурний, волошковий, ультрамарин, індиго*).

Вихователь. Давайте роздивимось дерева, що зображені на картинах. Що в них схожого? *(Будова, усі зображені взимку.)* Чим вони різняться? *(Берізка тендітна, сосна крислата; на сосні шапки снігу, на березі - тоненький шар інею; сосна одинока).* Які почуття відображають ці дерева? *(Сосна сумна, бо вона зовсім одинока, стоїть мовчазна над прірвою; а тендітна берізка в колі подружок вихваляється своєю вродою, неначе коштовне каміння. Це сяюче іскристе дерево).* Як можна описати сосну, яка вона? *(Висока, струнка, красива, горда, самотня, поважна, сумна, засніжена.)* А берізка? *(Тендітна, засніжена, кришталева, посріблена, іскриста, струнка, весела).* Давайте уявимо, про що вона може розмовляти зі своїми подружками?

Діти розмірковують на задану тему (метод «Занурення»).

Вихователь. Сувору красу зими можна передати і музикою. Так, відомий композитор Георгій Свиридов, схвилюваний величчю і силою зимових явищ,

створив чудову музику заметілі.

Прослуховування романсу Г.Свиридова «Заметіль». Діти висловлюють свої думки, навіяні музикою.

Вихователь. Давайте свої враження від побаченого і почутого передамо в малюнках.

Діти малюють на картоні синього кольору кольоровими крейдочками.

Вихователь. На цьому наша чарівна мандрівка в царство зими закінчується. Чи сподобалось вам мандрівка? Чим саме?

**Заняття з ознайомлення з оточуючим
для дітей 6-го року життя**

Тема: Розгляд картини К.С. Петрова-Водкіна «Вранішній натюрморт»

Мета: ознайомити дітей з поняттям «натюрморт», вчити сприймати картини цього жанру, формувати інтерес до героїв натюрморту, вміння уявно «входити» в картину, у своїх фантазіях відтворювати характер і настрої об'єктів натюрморту, викликати почуттєве сприйняття натюрморту. Розвивати творчу уяву, креативність. Виховувати інтерес до творів мистецтва.

Обладнання: репродукція картини К.С.Петрова-Водкіна «Вранішній натюрморт», натюрморт з грушами, створений в студії; магнітофон.

Активізація словника: натюрморт, дзвіночки, ромашки, жовтець, світло-коричневий, рожевий, жовтий, палевий, пісочний, креманий.

Хід заняття:

Вихователь. Діти, давайте пригадаємо, які види живопису ви вже знаєте? (*Пейзаж*). Сьогодні ми з вами познайомимось ще з одним видом живопису, який називається «натюрморт». Саме слово «натюрморт» прийшло до нас із французької мови і означає «застиглий у малюнку світ предметів». Натюрморт - це зображення самих різних речей: фруктів, посуду, іграшок, і ще багатьох предметів. Художник не тільки правильно зображує предмети, їх красу, а й розповідає нам про них.

Натюрморт існує давно. Він може бути суворим, радісним, легким, святковим. Художник продумує свій витвір так, щоб між речами був зв'язок, щоб безмовні речі «заговорили».

Вихователь. Давайте пограємо зі словом «натюрморт». Промовте його наступним чином:

- шепотінням – «по секрету»;
- голосно прокричати – «радіємо»;
- по складах – «слово стрибає».

Вихователь. Ось погляньте, тут у мене на столі стоїть ваза з фруктами - грушами і яблуками. Як ви думаєте, про що вони можуть нам розповісти? *(Груша може розповісти про себе, про своє життя на дереві, дружбу з сонцем і дощем, про шелестіння листя і теплу руку, яка зняла її з гілки, про новий світ у гарній вазі і про нових друзів).* Тепер яблуко лежить перед вами і розкриває таємницю своєї краси. Звідки воно з'явилося? *(Діти придумують і розповідають).*

Вихователь. Ваза розповідає нам про те, як вона була шматочком глини, її поливав дощик і гріло сонечко, пташечки до неї прилітали, стрижі робили у ній гніздечко. Як теплі руки викупали та розім'яли її, а потім зробили цей чудовий

виріб. Вона довго подорожувала, поки дісталась до нашої студії...У мене є ще один предмет, але я не знаю, чи зможе він потоваришувати з яблуками, грушами та вазою?

Вихователь ставить на стіл підсвічник так, щоб світло охопило їх усіх.

Вихователь. Як ви думаєте, потоваришували ці предмети? Я теж думаю, що потоваришували, тому що відчули – їх ріднить світло. Ось така зустріч предметів називається натюрмортом. Діти, де ми можемо побачити натюрморт?*(На картинах художників)*. Сьогодні ми познайомимось з прекрасною картиною К.С. Петрова-Водкіна «Вранішній натюрморт».

Вихователь. Кузьма Сергійович Петров-Водкін дуже хотів стати художником, багато вчився, малював. І зараз його знає увесь світ. Зверніть увагу на цю картину. Майже всю картину займає поверхня стола. У скляній банці стоїть букет польових квітів: дзвіночки, ромашки, жовтець. Вони такі свіжі,

неначе їх щойно зірвали у полі. У склянці - чай. Яка гарна срібна ложечка лежить на блюдці. Її видно крізь гранчасте скло склянки. А ось два яйця, приготовлені на сніданок. Яйце відбивається наче в дзеркалі у великому блискучому металевому чайнику. На краю стола сірникова коробка й круглий ліхтарик. За задньою частиною стола - собака, він немов сидить за столом, його мордочку нам дуже гарно видно. Він спокійно дивиться й чекає. А які теплі кольори знайшов художник для своєї картини: світло-коричневий, рожевий, жовтий, палевий, пісочний, кремовий...

Вихователь. Яке почуття викликає у вас ця картина - радісне чи сумне? Як ви розумієте її назву «Вранішній натюрморт»? Як можна інакше назвати цей натюрморт? (*«Перед сніданком», «Ранок»*). Чи відчуваєте ви присутність людей? Які люди живуть в цьому будинку? Які фарби допомогли художнику виразити любов до цих людей? Давайте вдихнемо. Які запахи ви відчуваєте? А

тепер доторкнемось і відчуємо шовкове хутро собаки, гранчасту гарячу поверхню склянки, відполірований стіл...

Вихователь. Я пропоную вам узяти в руки уявні підзорні труби. А тепер спробуємо подивитися в них та назвати тільки один предмет на картині – великий чи малий. Спробуйте поєднати два будь-які предмети, зображені художником, визначити зв'язок між ними, встановити чому вони важливі один для одного.

Гра «Склади натюрморт і назви».

Діти діляться на дві команди і із запропонованих предметів складають натюрморт і придумують для нього назву.

**Заняття з розвитку мовлення
для дітей 6-го року життя**

Тема: Розгляд картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі»

Мета: збагачувати і активізувати словник дітей, вправляти в добиранні слів-ознак для характеристики об'єкта, сприяти розвитку слухової уваги та сприйняття. Продовжувати знайомити дітей з програмовими творами мистецтва і вчити емоційно сприймати їх, закріпити знання дітей про жанри образотворчого мистецтва. Розвивати монологічне та діалогічне мовлення, образне мислення, пам'ять, фантазію, здатність до творчих перевтілень в русі, жестах. Виховувати любов до творів мистецтва.

Обладнання: репродукція картини І.І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі».

Активізація словника: галявина, чащоба, хаща, каштановий, фісташковий, оливковий.

Хід заняття:

Емоційне залучення до заняття

Гра-привітання «Побажання по колу»

Діти беруться за руки і передають по колу побажання і усмішку. Кожна дитина повертається до свого сусіда праворуч або ліворуч і, побажавши йому щось гарне і приємне, усміхається йому, той усміхається наступному і т.д. При цьому образно «беруть усмішку» у з'єднані долоні і дбайливо «передають» її по колу з рук у руки.

Вихователь. Сьогодні, діти, я пропоную вам здійснити подорож до художнього салону. Скажіть мені, що таке салон? Які бувають салони?

Зорова підготовка.

Знову в подорож рушаємо,

Цю стежину добре знаємо.

Очі вгору - прямо - вниз,

Вліво - вправо подивись.

Наші очки загораються,

(кліпання очима)

Наші личка посміхаються.

(широко відкрити очі)

Ось ми з вами і дістались до художнього салону. Але, щоб посправжньому зануритись в цю чарівну атмосферу мистецтва, пропоную вам пограти.

Дидактична вправа «Я – художник»

Вихователь. Зараз кожен з вас зможе уявити себе художником і розповісти, що він намалює на своїй картині, а ми будемо визначати, до якого

жанру живопису ця картина відноситься.

(- Я художник. Я візьму фарби і намалюю скляну, прозору вазу з квітами, а біля неї на таці соковиті смачні фрукти.)

(- Я - художник. я візьму фарби і намалюю свою лагідну, веселу, привітну, красиву матусю, а біля неї високо, мужнього тата.)

(- Я - художник. Я візьму фарби і намалюю неспокійне, бурхливе море під час грози.)

(- Я - художник. Я візьму фарби і намалюю яскраве, лагідне, привітне сонечко. Дерева в золотому, багряному вбранні. Та , відлітаючих у вирій птахів.)

Дидактична вправа зі словом «пейзаж».

- «Слово стрибає» - промовити слово «пейзаж» по складах;
- «Шепотіння слова» - промовити слово «пейзаж» тихо, по «секрету»;
- «Здивоване слово» - промовити слово «пейзаж» з інтонацією

подиву;

– «Радісне слово» - голосно прокричати слово «пейзаж».

Вихователь. Молодці. Ще я сьогодні для вас приготувала сюрприз, але для того щоб він з'явився потрібно трішечки почаклувати.

Вправа «Оживи картинку»

Приготуйте ваші руки,
Чарівні хай линуть звуки.
Звуки Баха, звуки Ліста
Уявіть ви піаністи.

Падає завіса. З'являється картина.

Вихователь. Це картина художника Івана Івановича Шишкіна «Ранок в сосновому лісі». Народився художник в Росії. В його рідному краї природа була дуже красивою. Глухі соснові ліси приховували справжні дива. В лісах

протікали прозорі й холодні струмки. В дрімучих лісах земля була вкрита м'якими килимами моху, як мереживо плелись чудові трави. Краса лісів, полів з дитинства полюбилася майбутньому художнику. Про красу природи він вирішив розповісти всім людям і став малювати пейзажі. В народі І.І. Шишкіна називали «лісний богатир», «цар лісу».

Розгляд картини

Вихователь. Про що художник розповів у цій картині? Де і як розташувалися ведмеді? Що можна сказати про настрій ведмедиці та кожного ведмедика? Чи можуть бути ведмеді щасливими? Чому? Як можна назвати місце, де граються ведмежата? (*Галявина, чащоба, хаща*). Як називається ліс, в якому ростуть сосни? (*Сосновий бір*). Який колір переважає в цьому лісі? Назвіть кольори, які своїми назвами нагадують назви плодів? (*Каштановий, фісташковий, оливковий.*) Назвіть кольори, які своїми назвами нагадують назви

металів. (*Золотий, срібний, мідний, бронзовий.*) Назвіть кольори, які в своїй основі мають зелений колір? (*Смарагдовий, фісташковий, салатовий, бірюзовий*). Назвіть об'єкти, які художник зобразив частково? (*Сосни.*) Як називається ліс, в якому ростуть сосни? (*Сосновий бір.*) Як називається сосна з високим голим стовбуром? (*Корабельна.*) Які об'єкти на картині художник не зобразив, але їх присутність відчувається? (*Сонце - падає світло, буря - зламане дерево.*) В яку частину доби відбуваються події? (*Вранці, тому що туман.*) В яку пору року відбуваються події? (*Влітку, бо ведмеді маленькі, а ведмедиця худа, виснажена, не нагуляла жир.*) Знайдіть такі об'єкти на картині, голос чи звучання яких можна відтворити? (*Ревіння ведмедів, шелест листя, шурхіт вітру.*)

Вихователь. Давайте одягнемо чарівні рукавички і доторкнемося до кори на стовбурах сосен. Яка вона? (*Вся в чешуйках, колюча, крихка, шершава,*

стара), До хутра ведмедів - яке воно? (М'яке, пухнасте, товсте, гладке, оксамотове,) До гілочок на соснових лапах, які вони? (Колючі, довгі, смарагдові, духмяні.) А зараз давайте уявимо, що ми у лісі - вдихнемо і відчуємо його запахи.

Психогімнастика «Я – сосна»

...«Я – сосна. Я живу в лісі, стою в густій, м'якій траві. Мої ноги – великі міцні корені. Вони занурені в приємну, прохолодну землю й утопають у м'якій духмяній траві. Моє тіло перетворюється на гладкий, міцний стовбур. Мої руки стають його гіллям – великим і маленьким. Вони підіймаються долонями до неба. Я відчуваю сонячне тепло. Я вдихаю його в себе і воно розливається по всьому моєму тілу.

Я – сосна. Я відкриваю свої смарагдові очі і ласкаво посміхаюсь сонцю, землі, небу. Я люблю гратися з вітром. З легким вітерцем граються мої

найменші гілочки, грайливий вітер розхитує великі товсті гілки, сильний вітер похитує мій стовбур.

Я – щаслива сосна. Я вмиваюся промінцями дощу, розправляю свої гілки й посміхаюсь усьому, що мене оточує.

Опис картини

Вихователь. З усіх сторін оточують галявину великі кремезні сосни. Їх верхівки націлені далеко в небо. Верхньою межею картини Шишкін ніби зрізає сосни, чим підкреслює їх велич, громадність. Дерева написані художником любовно, до дрібнесеньких кусочків кори. Стара сосна зламалась від бурі і впала. Вона, з вирваним із землі корінням покритим мохом, утворює відчуття глухого соснового лісу, де не ступала нога людини, де тільки і можуть гратися на волі ведмеді.

Ще не розсіявся ранковий туман, схожий на ніжну білу хмаринку, але

сонце вже зійшло. Його золоте сяйво пофарбувало верхівки сосен. Ліс прокидається. Ось мама-ведмедиця вивела трьох своїх дитинчат погуляти в ліс. Поки вони граються, лазять по деревах, мама не зводить із них очей: адже вони ще нетями, багато чого не розуміють.

Ми бачимо настрій ведмедиці і відчуваємо: їй добре в чудовому лісі. А малятам ще краще - поруч мама, вони всі разом. Їм добре і спокійно в цьому глухому куточку землі. Всі радіють теплому літньому ранку. Старі сосни, висока трава, лісові жителі створюють спокійний настрій. Ранок, тиша, благодать. Тільки сонечко, спів птахів та звуки ведмежих ігор. Мені дуже хотілося б потрапити в теплий тихий чудовий куточок лісу. Вдихнути запах хвої, свіжості повітря. І я пропоную вам потрапити до цього лісу - утворити свою картину і послухати про щоб могли розмовляти ці ведмеді.

Скульптурна вправа «Ранок в сосновому лісі»

Діти, дивлячись на картину, фантазують про те, які саме події могли відбуватись в лісі.

Вправа-емпатія «Діалог ведмедів»

Дітям пропонується уявити себе ведмедиками і спробувати відтворити їх діалог.

Описові розповіді дітей

Підсумок заняття

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук.кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; авт. кол.: Богуш А.Л., Беленька Г.В., Богінч О.Л. та ін. – К., 2012. – 26 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. Кер. проекту В.О. Огнев'юк; - К.: Київ. Ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. - 304с.
3. Богуш А.М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі /А.М.Богуш. – К.: Вища школа, 1992. – 414 с.
4. Валюмс Н.П. Картинка без запинки / Н.П.Валюмс, И.Н.Мурашовская. – СПб.: Триз-Шанс, 1995. – 33 с.
5. Ворошнина Л.В. Обучение творческому рассказыванию детей дошкольного возраста / Л.В.Ворошнина. – Пермь, 1991. – 43 с.
6. Гавриш Н. Навчання розповіді за картиною // Дошкільне виховання. – 2003. – № 1. – С. 7.